

*Oldřich Bureš
a kolektiv*

PRIVATIZACE BEZPEČNOSTI

*ČESKÉ A ZAHRANIČNÍ
ZKUŠENOSTI*

Poděkování

Tato kolektivní monografie je výstupem z výzkumného grantu Grantové agentury České republiky číslo P408-11-0395 *Privatizace bezpečnosti: Role aktérů privátního sektoru v reakcích na současné bezpečnostní hrozby*. Autorský kolektiv tímto děkuje Grantové agentuře České republiky za finanční podporu výzkumu problematiky privatizace bezpečnosti.

*Oldřich Bureš
a kolektiv*

PRIVATIZACE BEZPEČNOSTI

*ČESKÉ A ZAHRANIČNÍ
ZKUŠENOSTI*

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **restně stíháno**.

**Tato publikace vychází ve spolupráci
s Metropolitní univerzitou Praha, o.p.s.**

doc. Mgr. Oldřich Bureš, Ph.D., M.A. a kolektiv

**PRIVATIZACE BEZPEČNOSTI
České a zahraniční zkušenosti**

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 5280. publikaci

Autorský kolektiv:

PhDr. Mgr. Petr Juříček
Mgr. Jiří Král
Mgr. Oldřich Krulík, Ph.D.
Mgr. Zdeněk Ludvík
PhDr. Radana Makariusová, Ph.D.
PhDr. Vendula Nedvědícká
Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.
Mgr. Vladimír Šnidl

Recenzovali:

doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.
doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.

Odpovědný redaktor Zdeněk Kubín
Sazba a zlom Jan Šístek
Návrh a zpracování obálky Vojtěch Kočí
Počet stran 320
Vydání 1., 2013

Vytiskla Tiskárna PROTISK, s.r.o.,
České Budějovice

© Grada Publishing, a.s., 2013

ISBN 978-80-247-4601-2

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-8704-6 (ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-8705-3 (ve formátu EPUB)

Obsah

O autorech	9
Úvodem	11
Část první	
Definice a příčiny privatizace bezpečnosti	17
1. Vymezení základních pojmů	19
Soukromá vojenská společnost	20
Soukromá bezpečnostní společnost	25
Právní definice a typologie činnosti soukromých bezpečnostních služeb v ČR	33
Privatizace bezpečnosti	37
2. Příčiny privatizace bezpečnosti a rostoucí role nestátních aktérů	41
Část druhá	
Zahraniční zkušenosti s privatizací bezpečnosti	53
3. Soukromé bezpečnostní agentury a dobrovolnictví v bezpečnostní oblasti: Partneri, nebo konkurenti?	55
Policejní činnosti v užším smyslu slova	56
Podpůrné policejní činnosti	58
Výkon činnosti obecních policejních sborů	70
Zhodnocení zahraničních zkušeností a jejich implikace pro Českou republiku	75

4. Působení soukromých aktérů: Případová studie libyjského povstání 2011	77
Prekonfliktní fáze	82
Konfliktní fáze	85
Postkonfliktní fáze	93
Závěr	99
5. Využívání služeb soukromých vojenských a bezpečnostních společností nevládními organizacemi	103
Vymezení terminologie	105
Stručná historie vývoje NGOs a SVBS	108
Změny v zajišťování bezpečnosti pro působení NGOs: Prostor pro SVBS?	110
Alternativní způsoby zajištění bezpečnosti NGOs	124
Spolupráce NGOs a SVBS v praxi	128
Zajištění kontroly řádné realizace služeb SVBS	132
Závěr	136
6. Privatizace vojenských schopností: Aspekty zpravidla akademiky přehlížené	139
Dilema privatizace obrany a růstu stupně závislosti ozbrojených sil	141
Operační, organizační, procesní a prostorové souvislosti fungování vojska	147
Požadavek privatizace v odvětví obrany v České republice	150
Překážky privatizace v bezpečnostním sektoru	153
Alternativní strategie k privatizaci	156
Závěr	158
Část třetí	
České zkušenosti s privatizací bezpečnosti	159
7. Působení soukromých bezpečnostních služeb v České republice	161
Současný stav působení soukromých bezpečnostních služeb v České republice	162
(Absence) regulace poskytování služeb komerční bezpečnosti v ČR	180
Závěr	191

8. Soukromé firmy versus ozbrojené složky státu: Příklady privatizace bezpečnosti v ČR	195
Soukromé bezpečnostní služby v ulicích českých měst a obcí	196
Soukromé bezpečnostní služby v železniční dopravě	203
Soukromé bezpečnostní společnosti a armádní zakázky	205
Závěr	210
9. Bariéry privátního financování vězeňského systému aneb Proč se české firmy do vězení nehrnou	213
Charakteristika privátního vězeňství	215
Finanční výhodnost privátního zajištění	217
Kritický stav českého vězeňství – nutnost neodkladného řešení	221
Vliv zaměstnanosti na prohlubování deficitního hospodaření	224
Efektivita vymáhání pohledávek	227
„Cost-benefit“ analýza	230
Závěr	232
10. Oblasti příležitostí pro privatizaci vězeňství v České republice	235
Základní východiska	236
Možné výhody privatizace vězeňství	238
Možné nevýhody privatizace vězeňství	240
Dosavadní pokusy o privatizaci vězeňství v České republice	242
Jak přemýšlet o privatizaci vězeňství v České republice	242
Fáze privatizace vězeňství	247
Závěr	251
Závěrem: Vliv soukromých bezpečnostních společností na vnímání bezpečnosti	253
Jaká míra bezpečnosti?	254
Bezpečnost za jakou cenu?	258
Bezpečnost pro koho?	262
Bezpečnost jakých hodnot?	274
Bezpečnost jakými prostředky, před jakými hrozbami a v jakém čase?	287
Závěr	293
English Resume	297
Seznam boxů, grafů, obrázků a tabulek	299
Seznam boxů	299
Seznam grafů	300

Seznam obrázků	300
Seznam tabulek	301
Seznam zkratk	303
Seznam literatury	305
Rejstřík	317

O autorech

Oldřich Bureš je vedoucím Katedry mezinárodních vztahů a evropských studií a vedoucím Centra pro bezpečnostní studia na Metropolitní univerzitě Praha. Přednáší rovněž na Katedře mezinárodních vztahů, Institutu politologických studií, Univerzita Karlova v Praze. Ve svém výzkumu se primárně zaměřuje na problematiku privatizace bezpečnosti a protiteroristickou politiku EU.

Petr Juříček disponuje osmnáctiletou praxí v podmínkách českého vězeňského systému na úrovni středního managementu daného resortu. V rámci akademické činnosti na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity se zabývá problematikou privatizace českého vězeňského systému.

Jiří Král vystudoval magisterský obor Bezpečnostní a strategická studia na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Dlouhodobě se zabývá problematikou vězeňství, přičemž se specializuje na nové přístupy zahrnující privatizaci vězeňství.

Oldřich Krulík byl v letech 2001–2009 pracovníkem odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, kde se věnoval zejména problematice boje proti terorismu. Od roku 2010 působí jako akademický pracovník na Policejní akademii České republiky v Praze.

Zdeněk Ludvík vystudoval magisterský obor Mezinárodní vztahy a evropská studia na Metropolitní univerzitě Praha. Studuje doktorský

program na Ústavu mezinárodních vztahů a Metropolitní univerzitě Praha. Dlouhodobě se věnuje problematice nestátních aktérů.

Radana Makariusová působí jako odborná asistentka na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií a v rámci Centra pro bezpečnostní studia na Metropolitní univerzitě Praha. Přednáší rovněž na Katedře mezinárodních vztahů Institutu politologických studií, Univerzity Karlovy v Praze. Dlouhodobě se věnuje problematice globálního terorismu, globálního vládnutí a nestátních aktérů.

Vendula Nedvědická vystudovala magisterský obor International Relations and European Studies a absolvovala rigorózní řízení na Metropolitní univerzitě Praha. Studuje doktorský program na Ústavu mezinárodních vztahů a Metropolitní univerzitě Praha. Působí v soukromém sektoru a dlouhodobě se věnuje problematice soukromých vojenských společností.

Bohuslav Pernica absolvoval Vojenskou vysokou školu pozemního vojska ve Vyškově a Univerzitu obrany. Zaměřuje se na rozbor reforem v bezpečnostním sektoru České republiky a problémy výstavby vojenských a bezpečnostních schopností. Od roku 2007 pracoval na Generálním štábu Armády ČR, později jako analytik sekce obranné politiky a strategie Ministerstva obrany a poradce prvního náměstka ministra obrany.

Vladimír Šnidl vystudoval magisterský obor Politologie na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze a v současné době pracuje jako redaktor Hospodářských novin. Dlouhodobě se zabývá bezpečnostní problematikou.

Úvodem

Oldřich Bureš

Ačkoliv je fenomén privatizace bezpečnosti v zahraniční odborné literatuře i ve veřejném politickém diskurzu západních zemí předmětem vášnivých debat již minimálně dvě desetiletí, v České republice (ČR) se dostal do centra pozornosti až díky výsledkům parlamentních voleb v roce 2010 a kontroverzním kauzám největší české soukromé bezpečnostní společnosti (SBS) ABL (dnes M2.C). V českých médiích se v té době poprvé začaly objevovat úvahy o samotném fenoménu privatizace bezpečnosti, nicméně jejich autoři obecně nedisponovali dostatečně hlubokými znalostmi všech aspektů této komplexní problematiky, zejména pak možných politických, ekonomických, právních i bezpečnostních dopadů na fungování českého státu a životy (nejen) jeho občanů. V české odborné literatuře sice již v základních obrysech byla problematika privatizace bezpečnosti nastíněna v dílčích studiích v odborných časopisech,¹ nicméně většina této literatury

1 Oldřich Bureš, „Privatizace operací pro udržení míru,“ *Mezinárodní vztahy* 41, no. 2 (2006), 143–157; Oldřich Bureš, „Jak regulovat soukromé vojenské společnosti?,“ *Mezinárodní vztahy* 44, no. 4 (2009), 85–107; Oldřich Bureš – Vendula Nedědká, „Historie soukromých vojenských společností,“ *Vojenské rozhledy* 20, no. 3 (2011), 76–93; Oldřich Bureš, „Private Security Companies in the Czech Republic: An Exploratory Analysis,“ *Central European Journal of International and Security Studies* 6, no. 2 (2012), 49–68; Jaroslav Kulíšek, „Soukromé vojenské společnosti: Nový faktor společného operačního prostředí,“ *Vojenské rozhledy* 20, no. 3 (2011), 71–96; Jindřich Nový – Pavlína Zapletalová, „Nové jevy v činnosti ozbrojených sil – nárůst zapojení PMC a PSC do ozbrojených misí,“ *Vojenské rozhledy* 16, zvláštní ekonomické číslo (2007), 139–144; Bohuslav Pernica, „Zapojování civilního sektoru do činnosti ozbrojených sil: Vojensko-správní a vojensko-

se zabývá pouze problematikou soukromých vojenských společností a jejich působením mimo území České republiky. To platí i o doposud jediné monografii na téma soukromých vojenských společností vydané v českém jazyce.²

Nebyla zde proto doposud otevřena debata nad fundamentálními otázkami o samotném smyslu, rozsahu a možných dopadech privatizace bezpečnosti v ČR. Podcenění a/nebo nepochopení možných dopadů masivní privatizace bezpečnosti je na domácí scéně patrné i v rovině politické, v jehož důsledku zůstává Česká republika posledním členským státem Evropské unie (EU) bez zvláštního zákona o soukromých bezpečnostních službách. I na mezinárodní úrovni je pak fenomén privatizace bezpečnosti velkou výzvou v rovině teoretické, neboť převážná většina teorií mezinárodní bezpečnosti a mezinárodních vztahů tradičně považuje státy za klíčové aktéry mezinárodního politického systému s odůvodněním, že mají monopol na legitimní použití síly. V současné době přitom kromě SBS typu ABL na mezinárodním poli operují i soukromé vojenské společnosti (SVS), z nichž některé disponují několikanásobně efektivnější vojenskou silou než mnohé soudobé státy. Mnozí experti se proto domnívají, že fenomén privatizace bezpečnosti již pravděpodobně dosáhl bodu, kdy není možný návrat: ani americká armáda by dnes totiž zřejmě nebyla schopna provádět své operace bez využití služeb soukromých vojenských a bezpečnostních společností.

Vzhledem k výše popsanému stavu výzkumu problematiky privatizace bezpečnosti v ČR má tato kolektivní monografie tři základní

-průmyslový komplex," *Vojenské rozhledy* 20, no. 2 (2011), 101–113; Jan Závěšický, „Soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti," *Vojenské rozhledy* 14, no. 4 (2005), 77–85; Tomáš Šmíd, „Hrot kopí a české soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti," *Středoevropské politické studie* 14, no. 4 (2012), 554–572; Veronika Bílková, „Právní úprava postavení soukromých vojenských a bezpečnostních služeb společností," *Právní rozhledy*, č. 13–14 (2012), 483–489; Oldřich Krulík, „Soukromé bezpečnostní služby v Pobaltí: Modely fungování ve třech malých státech Evropy (část I)," *Bezpečnostní studie a praxe*, č. 3 (2012), 125–136; Oldřich Krulík, „Soukromé bezpečnostní služby v Pobaltí: Modely fungování ve třech malých státech Evropy (část II)," *Bezpečnostní studie a praxe*, č. 4 (2012), 69–82.

² Oldřich Bureš – Vendula Nedvědicová, *Soukromé vojenské společnosti: Staronová aktéři mezinárodní bezpečnosti*. (Plzeň: Aleš Čeněk, 2011).

cíle, kterým odpovídá i dělení publikace do tří částí. Cílem první kapitoly v úvodní části knihy je vymezení základních pojmů (zejména soukromá bezpečnostní společnost, soukromá vojenská společnost, privatizace bezpečnosti) a shrnutí domácí i zahraniční terminologické debaty, neboť samotné definice základních pojmů mnohdy již samy o sobě indikují postoj státu a jeho občanů k privatizaci bezpečnosti. Druhá kapitola první části knihy představuje shrnutí dosavadního výzkumu příčin privatizace bezpečnosti, a to zejména s akcentem na nejnovější studie, které poukazují na fakt, že proces privatizace bezpečnosti se neodehrává kdesi mimo struktury národních států, neboť samotná (ne-)činnost národních bezpečnostních složek (zejména policie a armády) v oblasti zajišťování bezpečnosti je spolu s pochopitelnou snahou SBS o maximalizaci svého zisku skrze nabídku nových či rozšíření nabídky stávajících služeb jedním z jeho klíčových determinantů. To plně platí i o privatizaci bezpečnosti v České republice po roce 1989.

Stěžejním cílem druhé části této publikace je představit doposud opomíjené aspekty privatizace bezpečnosti v zahraničím i českém prostředí. Z hlediska zahraničních zkušeností jsou proto v této části knihy postupně představeni další soukromí aktéři, kterým se doposud nedostalo velké pozornosti ani v dnes již bohaté zahraniční literatuře. Ve třetí kapitole je tudíž analyzována problematika dobrovolnictví jednotlivých občanů a jejich spolků při zajišťování bezpečnosti ve vybraných zemích Evropy. Kapitola čtvrtá nastiňuje problematiku nestátních aktérů nad rámec dnes často zkoumaných soukromých vojenských a bezpečnostních společností, s akcentem zejména na soukromé milice a klasické žoldnéře, kteří stále hrají významnou roli v mnoha soudobých vnitrostátních konfliktech. Z hlediska výzkumu samotných soukromých vojenských a/nebo bezpečnostních společností pak pátá kapitola nabízí jednu z prvních analýz využívání jejich služeb ze strany nevládních organizací v (post)konfliktních oblastech. Kapitola šestá následně otevírá i doposud neprozkoumané aspekty ve výzkumu limitů privatizace bezpečnosti v ekonomicky rozvinutých zemích, mezi něž patří zejména existence nepřímých daní.

Třetí část knihy je celá výhradně věnována dosud pouze minimálně prozkoumané problematice privatizace bezpečnosti v České republice. Nejprve je v sedmé kapitole detailně analyzováno samotné působení

soukromých bezpečnostních služeb v České republice, kde jsou dnes již na komerčním základě poskytovány služby zákazníkům v soukromém i veřejném sektoru, které jsou svojí škálou srovnatelné s většinou dalších členských států Evropské unie. Konkrétní příklady privatizace bezpečnosti v rámci České republiky, kdy pracovníci soukromých bezpečnostních služeb již začali doplňovat, či dokonce nahrazovat činnost policie a/nebo armády, jsou představeny v kapitole osmé. Kapitoly devátá a desátá pak nabízejí dvě odlišně koncipované analýzy jedné z možných budoucích oblastí privatizace bezpečnosti, kterou představuje vězeňský systém. Částečná neshoda mezi autory těchto dvou kapitol, ale obecněji i odlišný pohled všech autorů jednotlivých kapitol v této publikaci na různé aspekty privatizace bezpečnosti dobře ilustrují komplexnost i určitou normativnost výzkumu této problematiky. Odlišnost pohledů jednotlivých autorů je také plně v souladu s nejnovějšími zahraničními výzkumy, které poukazují na fakt, že poskytování bezpečnosti je součástí boje o politickou i ekonomickou moc. Poslední jedenáctá kapitola proto nabízí i konkrétní příklady způsobů, jimiž působení SBS v České republice ovlivňuje samotné vnímání bezpečnosti coby veřejného statku poskytovaného státem všem občanům.

Širokou škálu možných pohledů na problematiku privatizace bezpečnosti dobře ilustrují i doslovné přepisy strukturovaných rozhovorů, které hlavní autor této kolektivní monografie vedl s majiteli a/nebo manažery v ČR působících soukromých bezpečnostních služeb v rozmezí května až srpna 2012. Pouze minimálně jazykově korigované přepisy odpovědí z těchto rozhovorů tvoří klíčovou část hned několika kapitol v této knize, a to nejen z hlediska poskytnutí jinak nedostupných informací, nýbrž i z hlediska způsobu jejich formulace a prezentace. S žádostí o rozhovor bylo osloveno celkem devatenáct majitelů a/nebo manažerů SBS, jedenáct z nich na žádost bohužel nereagovalo. Vzorek získaných odpovědí je nicméně reprezentativní z hlediska struktury trhu komerční bezpečnosti v ČR, neboť jsou v něm zahrnuti reprezentanti malých i velkých společností, českých i zahraničních SBS, menších i větších asociací SBS a různých typů bezpečnostních služeb. Všichni dotazovaní souhlasili s uvedením svého jména a jména společnosti u všech svých výroků citovaných v této knize. Všichni také souhlasili s pořízením zvukového záznamu.

mu celého rozhovoru za účelem jeho transkripce, takže všechny citované odpovědi jsou doslovným přepisem původních odpovědí dotazovaných, který prošel pouze minimální jazykovou korekturou. Odpovědi Iana Birda, spoluzakladatele ABL (dnes M2.C), jsou proto také ponechány v originálním jazyce, tj. v angličtině. Zbývajících sedm dotazovaných odpovídalo v češtině: Jan Beroun, ředitel Pinkerton ČR; František Brabec, čestný prezident České komory detektivních služeb (ČKDS); Michal Fábera, generální ředitel M2.C, majitel Orange Group a čestný prezident Security Club; Jiří Kameník, majitel společnosti Cenzus a prezident Asociace soukromých bezpečnostních služeb České republiky (ASBS); Michal Kuník, jednatel a prezident skupiny Securitas Česká republika a Slovensko; Václav Růžička, generální ředitel a předseda představenstva společnosti Alkom; a Radek Zapletal, tajemník Unie soukromých bezpečnostních služeb České republiky (USBS). Všem výše uvedeným patří dík za jejich čas a ochotu odpovídat na zvědavé otázky z akademického výzkumu problematiky privatizace bezpečnosti.

Část první

Definice a příčiny privatizace bezpečnosti

1

Vymezení základních pojmů

Oldřich Bureš

Terminologie je v oblasti soukromé bezpečnosti klíčovým faktorem, neboť samotné definice základních pojmů mnohdy již samy o sobě indikují postoj státu a jeho občanů k zapojení soukromých aktérů do řešení bezpečnostních incidentů všeho druhu. Ačkoliv totiž první moderní policejní sbor zřízený a placený vládou vznikl v Londýně až v roce 1829³ a v odborné literatuře je dobře zdokumentován rozsah a četnost využití soukromých vojenských sil v různých historických epochách,⁴ zhruba od konce 19. století převládla vize státem zajišťované vnitřní i vnější bezpečnosti skrze policii a armádu. Až donedávna také nebylo třeba u těchto dvou bezpečnostních složek přidávat adjektivum státní, národní či veřejná, protože naprostá většina obyvatel moderních států západního typu přijala za samozřejmou definici švýcarského sociologa Maxe Webera, dle které je stát lidskou komunitou, která si (úspěšně) nárokuje monopol na legitimní použití fyzické síly na svém území. I pro většinu občanů České republiky proto představují příslušníci Policie České republiky (PČR) a Armády České republiky (AČR) ztělesnění této monopolizace násilí za účelem zajištění bezpečnosti, která je navíc také obecně vnímána jako tzv. veřejný statek:

3 John S. Dempsey, *Introduction to Private Security* (Belmont, CA: Wadsworth, 2011), 2.

4 Bureš – Nedvědicová, „Historie využívání soukromých vojenských sil.“

„I když není pochyb o tom, že v historii byl státní monopol násilí vždy [...] spíše výjimkou než normou, i nadále platí, že veřejná povaha bezpečnosti – rovnost před zákonem a stejná ochrana ze strany policie – patří (teoreticky) mezi nejdůležitější konstitutivní principy moderního státu a vnímání jeho suverenity a je jedním z hlavních indikátorů a testů legitimacy v moderní politice.“⁵

Jak je detailně analyzováno v dalších kapitolách této knihy, myšlenky státního monopolu násilí a bezpečnosti coby veřejného statku dodnes představují důležitou část „struktury pocitů“ občanů moderních západních států,⁶ a významně proto ovlivňují nejen definiční debaty v oblasti soukromé bezpečnosti.

Soukromá vojenská společnost

Přestože, anebo právě proto, že jsou soukromí aktéři spojení s vedením válek po staletí,⁷ neexistuje doposud žádná všeobecně přijímaná definice soukromé vojenské společnosti. Z dostupné literatury lze nicméně identifikovat tři široce uznávaná kritéria, která jsou tradičně užívána pro potřeby definice privátních osob účastnících se cizích konfliktů, tzv. žoldnéřů:

1. jsou cizí danému konfliktu (tj. nejsou občany bojujícího státu či států);
2. jsou primárně motivovaní touhou po soukromém zisku;
3. účastní se přímo boje.⁸

⁵ Rita Abrahamsen – Michael C. Williams, *Security Beyond the State: Private Security in International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), 8.

⁶ Ian Loader – Neil Walker, *Civilizing Security: Policing and Political Community in a Global Era* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007).

⁷ Bureš – Nedvědická, „Historie využívání soukromých vojenských sil.“

⁸ Konkrétně například *Oxfordský slovník amerického vojenství* definuje žoldnéře jako „profesionálního vojáka najatého k službám v cizí armádě“. *The Oxford Essential Dictionary of the U.S. Military* (New York: Oxford University Press, Berkley Book, 2001), 266.